

Döwleti dolap getirmek

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Döwleti dolap getirmek DÖWLETI DOLAP GETIRMEK

Näme diýjek bolýanymy soňragyndan aýdaryn...

Ilki cv/terjimehal ýazaýyn:

Wedat Milory bilmeýäniňiz ýok. Gastronomiýa-garbanma sungaty boýunça makalalar ýazýar, telegepleşikler berýär...

Galatasaray liseýinden soň Bosfor uniwersitetinde okady.

«London School of Economics»-de (LSE) we Kaliforniýanyň Berkli uniwersitetinde aspiranturany okady. J.Habermasyň, M.Fukäniň, P.Feýerabendiň, E.Kardozonyň sapaklaryny özleşdirdi.

Berkeleyde sosiologiýa, Stanford uniwersitetinde hukuk ylymlary boýunça doktorlyk dissertasiýasyny gorady. Braun uniwersitetinde akademiklik etdi. Tehnologióanyň ýüregi Kremniý jülgesinde boldy. Wedat Miloryň ýoly has soňra «garbanma sungatynyň» üstünden düşdi. Kim näme diýibilsin? Ýöne onuň ömür ýolunyň şeýdip jemlenmegine juda gynanýaryn!

* * *

Kembriž uniwersitetiniň uçurymy Maýkl Burawoý tanalýan marksist sosiologlardan. Onuň «Monopolistik kapitalizmiň astynda zähmet möhletindäki özgertmeler» («Согласие на производство: изменения в процессе труда при монополистическом капитализме») ýaly kitaplary bar.

Professor Burawoý 2010-2014-nji ýyllarda Döwlet Sosiologiýa jemgyýetiniň (ISA) başlygy bolup işledi. Ol häzirem Kaliforniýanyň Berkli uniwersitetinde ylmy işlerini dowam etdirýär...

Wedat Milor Berklide professor Burawoýyň «Özgeriş we az özgerişniň sosiologiýasy» sapagyndan täsirlendi hem-de ylmy işini halpasy bilen bile saýlap aldy.

Onuň şol doktorlyk dissertasiýasy geçen ýyl türk dilinde çap edildi:

«Döwleti dolap getirmek: Türkiýede we Fransiýada meýilnamalaşdyrysş we ykdysady ösüş boýunça deňeşdirmeli iş».

Bu ylmy iş ABŞ-nyň Sosiologiýa jemgyýetiniň 1990-njy ýylda beren «iň gowy dissertasiýa» baýragyna mynasyp boldy...

Wedat Miloryň şeýle dissertasiýany saýlap almagynyň dürli sebäpleri bardy.

Türkiýe 1963-1967-nji ýyllar üçin ösüşiň birinji başýyllyk meýilnamasyny, kagyz ýüzünde galan 2019-2023-nji ýyllar üçin ösüşiň iň soňky on birinji başýyllyk meýilnamasyny işläp düzdi.

Günorta Koreýa 1962-nji ýylda birinji ösüş meýilnamasyny taýýarlady. Eýse graždanlyk urşuny başdab geçiren Günorta Koreýa kollektivleýin meýilnamalaşdyrys bilen Türkiýeden nädip menzil-menzil öňe geçdi. A Hytaýa näme diýmeli?

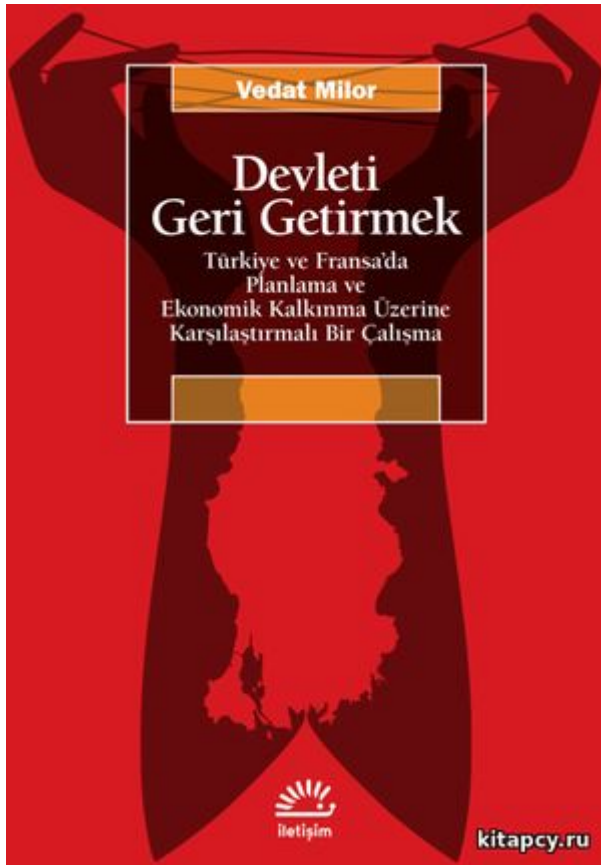
Ikinji jahan urşunyň weýrançylygyndan çykan Fransiýa 1946-njy ýylda meýilnamalaşdyrys edarasyny gurup, döwletiň öňbaşçy roly bilen nädip Ýewropanyň ikinji, dünýäniň dokuzynjy ykdysadyýetine öwrüldi?

Meýilnamalaşdyrys bu ýurtlarda we Türkiýede nädip aýry-aýry rol oýnady?

Iň gödeginini ýazaýyn:

Meýilnamalaşdyrys «kommunistik oýlap tapys» hasaplap, «bize plan gerek däl, palaw gerek» diýýän sagçy häkimiýetleriň türk ykdyssdyýetiniň şeýlekin nebisagyryjylykly ahwalyndan jogapkärdigi inkär edip bolmajak derejede açyk-aýdyň dälmi?

Meýilnamalaşdyryşa getirilen sagçy syýasy çäklendirme iň soňky gezek 2011-nji ýylda AKP-niň Döwlet Meýilnamalaşdyrys edarasyny ýatyrmagyna getirdi: «Ýaşasyn meýilnamasyz ykdysadyýet!»

* * *

Sag beýlede dursun, wagtyň geçmegi bilen sosial-demokratlarda täsir eden patarraky şu boldy:

– Az ösüşden gutulmak diňe döwleti bazardan kowýan neoliberal bazar ykdysadyýeti arkaly mümkindir.

Döwletiň ösüşde oýnaýan öňbaşçy roly ilki ret edildi. Neoliberal düşünje «halas boluşyň resepti» däl, ol aslynda syýasy-ykdysady, medeni neokonserwativ ideologiyadyr...

Şu düşünje ýerli ekerançylygy we milli senagaty ýok edip, senagata arka durýan strategik we rasional kollektiwligi ýok edip, ähli baýlygyň «global çäýkelleriň» elinde jemlenmegini gazandy. Şeýle baknalygy ýola goýan reseptde döwlet bolmaýar, hak-hukuk diňe global kapitalla hyzmat edýär...

Fransiýa bu ýola nämüçin doly sowulmady? Çünki Fransiýada köpçülikleýin demokratiýa agalyk sürýär we raýat tejribesi özünü edil häzir Fransiýanyň köçelerinde bolşy ýaly islendik pursatda görkezip durýar.

Bizde bolsa partiýalar häkimiýetde galmak we häkimiýete gelmek üçin meýilnamalaşdyryşa-demokratiýa zerurlyk duýanok. Çünki meýilnamalaşdyryş bilen saýlawlary (we baýlyk) gazanmak kyn...

Wedat Miloryň ýiti zehin bilen ýazylan kitabyny okanymdan soň pikir etdim:

«Türkiýe tejribeli beýin güýjünden nämüçin peýdalananok?»

Fransiýa bilen Türkiýäniň arasyndaky meýilnamalaşdyryş üstünliginiň tapawudynyň bir sebäbi-de şu: işbaşarjaňlyk (liyakat) meselesi!

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 03.05.2023 ý. Publisistika